

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023

Falsterbo 8:8

fornlämning L1989:3865

HUSBYGGE

Vellinge kommun
Skåne län

SKÅNE
ARKEOLOGI

Skånearkeologi
Rapport 2024:2

Per Sarnäs

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023

Falsterbo 8:8

fornlämning L1989:3865

HUSBYGGE

Vellinge kommun
Skåne län

Skånearkeologi AB

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023

Falsterbo 8:8, fornlämning L1989:3865

Husbygge

Vellinge kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2024:2

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Södra delen av schaktet

Kartor: © Lantmäteriet/Metria ordernr 724868

© Skånearkeologi 2024

Innehåll

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Tidigare undersökningar	5
Undersökningsresultat	6
Tolkning och källkritik	7
Referenser	7
Tekniska och administrativa uppgifter	8

Bilagor

Bilaga 1 Fyndlista

Figur 1. Karta över Skåne med Vellinge kommun markerat med blått.

Figur 2. Del av fastighetskartan över Näset. Läget för undersökningen är markerat med rött. Fornlämningsbegränsningarna för Falsterbo och Skanör liksom respektive borgruiner är markerade med blå linje. ©Lantmäteriet

Inledning

Med anledning av ett planerat uppförande av en komplementbyggnad inom fastigheten Falsterbo 8:8 som ligger inom Falsterbo medeltida marknadsområde (Vellinge L1989:3865), beslutade länsstyrelsen om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning.

Keramiken är genomgången och registrerad av Torbjörn Brorsson, Keramiska studier i Höganäs AB. Metallanalysen har utförts av Paul Eklöv Pettersson vid Lunds universitets historiska museum.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet ligger inom Falsterbo medeltida och historiska marknadsområde, strax öster om Flommen samt tre registrerade fornlämnningar i form av ett fiskeläge (L1989:3347), husgrund (L1989:3746) och en tångvall (L1989:3766) (Fornsök). Fiskeläget utgörs av ett område med fiskebodslämnningar, ca 300 x 15 m stort. Bodlämnningarna består av 45–50 gropar som är 5–8 x 2–5 m stora och ca 0,1–0,4 m djupa. Groparna är tydligast i södra och mellersta delen. Husgrunden av okänd ålder, utgörs av en grop som är ca 40 x 6–9 m stor och ca 0,5–0,7 m djup. Under grästorven förekommer stenar. Tångvallen är ca 1 200 m lång och följer gränsen för Fiddevången. Vallen är vanligtvis 1–1,5 m bred och 1 m hög. I sydost är den dock kraftigare, 1,5–2 m bred och 1,5–2 m hög. Undersökningsområdet utgjordes av gräsbevuxen tomtmark

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

I motsvarande topografiska läge har det tidigare genomförts fem arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakningar inom fastigheterna Falsterbo 8:111, 8:13, 8:10, 8:112 och 8:6. Vid dessa undersökningar har ett varierat fyndmaterial framkommit. Variationen är till en del ett resultat av skiftande förutsättningar för undersökningarnas genomförande, såsom storlek och djup på schakten.

Inom Falsterbo 8:6 som ligger ca 50 m norr om undersökningsområdet framkom sex mynt, tre mynt/skattmärken, två dubbelsöljor, en sölja, två fingerborgar, två beslag, två klädesplomber, en knapp, en mejsel, en del av ett oidentifierat redskap, ett blysanke, tre kopparspikar samt 1,3 kg keramik med dateringar från 1200-tal till 1500-tal (Sarnäs under utgivn.).

Ca 70 m söder om undersökningsområdet ligger Falsterbo 8:112 där det framkom 19 mynt varav ett osäkert och två skillingar från början av 1800-talet, ett beslag, en fingerborg, en fingerring med en röd infattad sten, åtta fragment av grytor av såväl järn som brons, ett hjält till en dolk eller kniv, en hästsko av toffeltyp, tre klädesplomber, sex knappar, delar av två knivar, ett blystycke med upprullad koppartråd, två mejslar, fyra muskötkulor, två grova bronsnålar, en möjligen två ölhanar, sex söljor, ett blysanke, sju kopparspik, två skattmärken, två sigillstampar, en halv passare av järn samt flertalet oidentifierade metallfynd. Det framkom dessutom 1,4 kg keramik med dateringar från 1200-talet fram till 1500-talet (Sarnäs under utgivn.).

Något längre söderut, inom fastigheten Falsterbo 8:10, genomfördes en schaktningsövervakning 2022 där dock delar av kulturlagret bortschaktades innan arkeologisk dokumentation kunde genomföras. Vid metalldetektoravsökningen tillvaratogs en hvid prägla i Malmö under Christian I regentperiod (1448–1481), en brosch av tenn, ett föremål som liknar en dominobricka och som kan vara någon sorts spelpjäis eller en vikt samt två muskötkulor. I övrigt framkom bland annat blysmältor, en rullad blyplåt och en fönsterspröjs av bly samt en del spikar. Den totala mängden keramik från undersökningen utgjordes av 180 skärvor med en sammanlagd vikt av nästan 1,5 kg. Keramiken härrör från 1300-talet fram till och med 1600-talet. Det framkom en del slaggklumpar varav två har analyserats och visat sig härröra från avancerat smide (Sarnäs 2023).

Ytterligare drygt 200 m söderut genomfördes en schaktningsövervakning 2016 (Falsterbo 8:13) varvid det framkom en ringsölja, remändsdelen av en sölja och ett beslag, samtliga av koppar/brons. Därtill påträffades ett mynt, en hvid prägla under Christian I (1448–1481). I övrigt framkom fyra bitar plåt av troligen koppar och en bit

Figur 3. Kartan visar tidigare undersökningar (ljusgrönt) och registrerade fornlämnningar (blått). De tre fornlämnningarna väster om undersökningsytan utgörs av en odaterad husgrund, ett odaterat fiskeläge och en odaterad tångvall.

fönsterglas. Sammanlagt tillvaratogs 62 bitar keramik med en vikt av 510 g. Keramikens daterades till perioden från 1200-tal fram till 1500-tal (Sarnäs 2017).

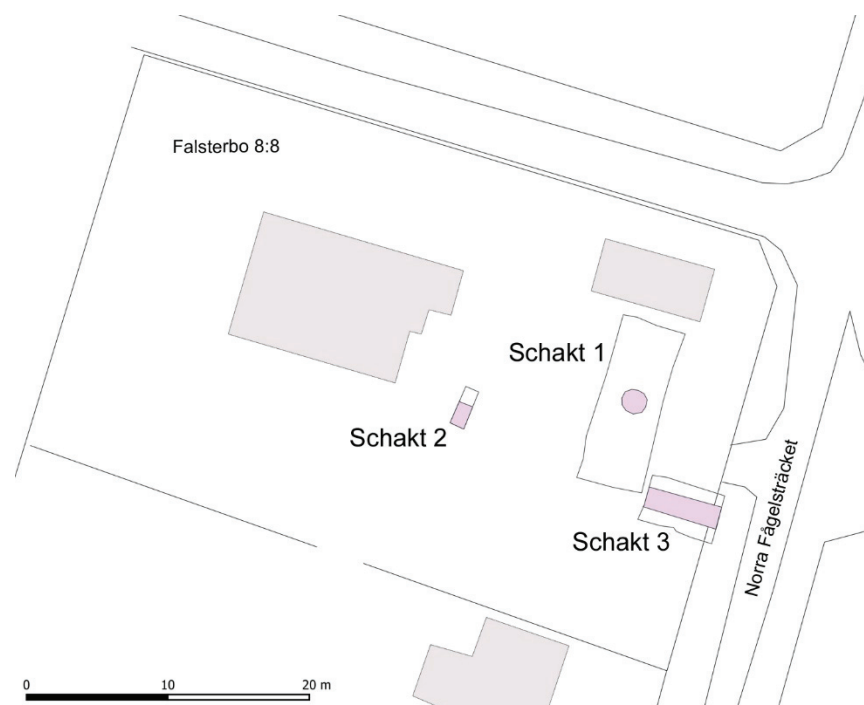
Inom fastigheten Falsterbo 8:111, som ligger ca 290 m söderut, framkom 68 stolphål, 21 gropar/nedgrävningar, 16 mer eller mindre fragmentariska lerbottnar, 13 nedgrävda trätunnor, ett lergolv, en syllstensrad och ett antal rännor/diken som kan vara spåren efter en väg som lett från Flommen in mot land. Vid metalldetektoravsökningen påträffades 17 fragmentariska klädesplomber av bly, sex mynt, en blyvikt, en syborg, en syring, fyra musköt-/pistolkulor, en fragmentarisk stylus, en dubbelsölja, två konformade blyföremål samt diverse oidentifierade föremål av kopparlegeringar. Det framkom 69 keramikskärvor med en sammanlagd vikt av 702 g med dateringar från 1200-tal fram till 1500-tal (Sarnäs 2022).

Undersökningsresultat

Tre schakt med en sammanlagd yta av 75,2 m² dokumenterades. Schaktdjupet var mestadels ringa. I schakt 1 (53,9 m²) var schaktdjupet 0,3–0,4 m utom i sydöstra hörnet där ett djupare schakt upptogs för att lokalisera avloppsledningen. I schakt 2 (2,9 m²) grävdes också ned till avloppsledningen som låg under grundvattnet som låg på ca 0,6 m ö.h. I schakt 3 (18,4 m²) var schaktdjupet ca 0,15–0,2 m. Schaktningen genomfördes skiktvis med metalldetektoravsökning av varje skikt. All keramik som framkom vid schaktningen tillvaratogs. I det större schaktet (schakt 1) påträffades en halv hästsko av toffeltyp (LUHM 33 362:15) med en datering till senmedeltid (Engwall 1936), en knapp av brons/koppar (LUHM 33 362:21) samt ett flertal smältor av en något udda metallegering (LUHM 33 362:17–18). Även i schakt 3 för infarten framkom dessa smältor (inga av metallfynden har tillvaratagits). En grundämnesanalys, med en handhållen ED-XRF Thermo Scientific Niton mod. XL5plus, av fyra smältorna visar på en mycket skiftande metallsammansättning med det gemensamma att halten koppar och bly är hög (tabell 1). En av smältorna analyserades på två sidor och uppvisade olika resultat. Denna bit valdes därför att den såg ut att bestå av två plåtar som bara delvis smält samman (smälta 4). Den hoprullade blyplåten öppnades för att se om det fanns ristningar på plåten, men så var inte fallet.

I övrigt framkom keramik i form av yngre svartgods, stengods och yngre rödgods samt enstaka djurben. Den totala mängden keramik från undersökningen utgjordes av 21 keramikskärvor och dess vikt uppgick till 204 g. Keramikens kan dateras från 1300-talet fram till och med 1600-talet, samt en skärva från 1800-talet. Till stor del är

Figur 4. Schaktplan med de tre schakten. Moderna störningar är markerade med rosa.

keramiken inhemsk men det finns även enstaka skärivor som tillhört importerade kärl (Brorsson 2024).

Grundvattnet stod mycket högt och nådde över bottengruset. Det förekom humösa lager sandlager ända till botten. Vid två ställen schaktades det ned till grundvattnet i syfte att lokalisera avloppsledningen. I de massorna förekom praktiskt taget inga fynd. I vilken utsträckning dessa lager är resultatet av mänsklig aktivitet är oklart. Det förekom små rester av ett rödbrunt lager som tidigare påträffats vid angränsande undersökningar.

	Smälta 1	Smälta 2	Smälta 3	Smälta 4	Smälta 4
Koppar	62,38	37,3	42,26	13,94	24,95
Bly	13,27	36,94	23,6	55,27	55,79
Tenn	3,54	7,99	9,25	3,25	3,8
Antimon	1,9	5,2	4,55	1,84	2,16
Zink	0,03	0,01	0,09	0,06	0,1
Järn	2,62	3,24	6,1	14,3	7,1

Tabell 1. Tabellen visar de mest förekommande metallerna som förekom i smältorna. Zink har tagits med eftersom det är en metall som ofta förekommer i brons. Siffrorna anger metallens procentuell andel.

Tolkning och källkritik

Fyndskillnaderna mellan de fem undersökningarna är anmärkningsvärd och kan inte förklaras enbart av hur stora ytor som undersöktes med metalldetektor eller hur djupt man schaktade. Merparten av fynden från de närliggande undersökningarna Falsterbo 8:6 och 8:112 framkom i kulturlagret strax under grästorven. På motsvarande nivå inom Falsterbo 8:8 påträffades ytterst få fynd. Vid det två tillfällena då djupare schakt upptogs framkom inte heller särskilt mycket fynd. Frågan är vad som kan ha orsakat dessa fyndskillnader? De metallsmältor som påträffades indikerar någon typ av hantverk. I en av smältorna var blyhalten över 50 % vilket inte överensstämmer med kända legeringar. Det förefaller som att man har smält ett blandat metallmaterial. En av yngre rödgods-skärvorna har en smält insida vilket enligt Brorsson kan tyda på att den används som degel.

Referenser

Litteratur

- Engwall, G. 1936. Hästskor. Några hästskotyper från medeltid och renässans i kulturhistoriska museets samlingar av Lundafynd. Kulturens årsbok 1936.
- Sarnäs, P. 2017. Falsterbo 8:13, fornlämning 15. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2016. Skånearkeologi rapport 2017:6.
- Sarnäs, P. 2022. Falsterbo 8:111, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2021. Skånearkeologi rapport 2022:14.
- Sarnäs, P. 2023. Falsterbo 8:10, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2022. Skånearkeologi rapport 2023:26.
- Sarnäs, P. Under utgivn. Falsterbo 8:112, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023.
- Sarnäs, P. Under utgivn. Falsterbo 8:6, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023.

Opublicerat material

- Brorsson, T. 2024. Keramiken från Falsterbo 8:8. Arkivrapport från Keramiska studier i Höganäs AB.

Kartmaterial

Fastighetskartan

Internetreferenser

Fornsök

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer 431-25451-2023
Skånearkeologis diarienummer202329
LUHM nr (Lunds universitets Historiska Museum).....33 362

Län Skåne
KommunVellinge
Socken Falsterbo
Fastighet Falsterbo 8:8
RAÄ-nummerL1989:3865/Falsterbo 15:1

Koordinatsystem Sweref 99 TM
M ö.h. 1,1-1,7

Fältarbetstid2023-12-11-2023-11-12
Antal arbetsdagar 2
Antal arkeologtimmar 13

Undersökt yta 75 m²

ProjektansvarigPer Sarnäs
UppdragsgivareViveke Ihd

Arkivmaterial i form av shp-fil, digitala foton och rapportoriginal förvaras på Lunds universitets historiska museum.

Bilaga 1

Fyndlista

Fnr	Sakord	Typ	Material	Del	Antal	Antal kärl	Vikt	Schakt	Datering	Provinciens	Beskrivning	Övrigt
1	Kanna	Äldre rödgods	Keramik	Buk	1	1	4	1	1200–1400	Skandinavien		
2	Kanna	Äldre rödgods	Keramik	Buk, botten	2	1	24	1	1200–1400	England	Sekundärbränt	
3	Kanna	Äldre rödgods	Keramik	Buk	1	1	3	1	1200–1400	England	Oglaserat	
4	Trebensgryta	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, hänkel, buk	6	5	36	1	1400–1750	Skandinavien		
5	Trebensgryta	Yngre rödgods	Keramik	Fot, botten	2	1	21	1	1400–1750	Skandinavien		
6	Fat	Yngre rödgods	Keramik	Buk	1	1	1	1	1550–1700	Skandinavien		
7	Skål	Yngre rödgods	Keramik	Buk	2	2	7	1	1550–1700	Skandinavien		
8	Trebensgryta	Lergods	Keramik	Mynning, buk	5	1	35	1	1550–1650	Tyskland/Böhmen	Sintrat lergods	
9	Kärl	Flintgods	Keramik	Buk	1	1	4	1	1800–1900	Europa		
10	Trebensgryta	Yngre rödgods	Keramik	Buk	1	1	5	1	1400–1750	Skandinavien	Smält insida. Degel?	
11	Golvtegel	Tegel			1	1	65	1			Glaserat, rödbrännande	
12	Skål	Yngre rödgods	Keramik	Buk	1	1	8	2	1600–1800	Skandinavien		
13	Trebensgryta	Yngre rödgods	Keramik	Ben	1	1	51	3	1400–1750	Skandinavien		
14	Krus	Stengods	Keramik	Buk	1	1	5	3	1500–1650	Tyskland	Siegburg	
15	Hästska	Toffel	Järn		1		167	1	1400–1500		Halv	Gallrad
16	Sänke		Flinta		1		296	1				Gallrad
17	Smältor		Bly/koppar		5		42	2				Gallrad
18	Smältor		Bly/koppar		13		99	1				Gallrad
19	Plåt		Koppar		6		18	1				Gallrad
20	Blyrulle		Bly		1		6	1				Gallrad
21	Knapp		Koppar/brons		1		1	1			Mönster	Gallrad